

Дело C-422/23 [Daka]ⁱ

**Резюме на преюдициалното запитване съгласно член 98, параграф 1 от
Процедурния правилник на Съда**

Дата на постъпване в Съда:

10 юли 2023 г.

Запитваща юрисдикция:

Sąd Najwyższy (Полша)

Дата на акта за преюдициално запитване:

3 април 2023 г.

Жалбоподател:

T. B.

Други страни в производството:

C. B.

D. B.

Предмет на главното производство

Подялба на общо имущество и разпределение на наследствено имущество

Предмет и правно основание на преюдициалното запитване

Член 267 от ДФЕС — Член 19, параграф 1 ДЕС във връзка с член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз — Липса на средство за правна защита срещу решение за разпределяне на съдия, без неговото съгласие, да заседава през определен период от годината в друга колегия, компетентна да разглежда друг вид дела — Възможно ли е съд, в чийто състав участва съдия, който преди това не е имал възможност да обжалва решението за разпределянето си, да бъде независим и безпристрастен съд, предварително създаден със закон

ⁱ Името на настоящото дело е измислено. То не съвпада с истинското име на никоя от страните в производството.

Преюдициални въпроси

- 1) Трябва ли член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС във връзка с член 47 от Хартата на основните права — когато в разпоредба от националното право се предвижда, че съдия от национален съд от последна инстанция (съдия от Sąd Najwyższy [Върховен съд]) може по силата на дискреционно решение на председателя, ръководещ този съд (първия председател на Sąd Najwyższy [Върховен съд]), да бъде разпределен, без негово съгласие, за определен период от годината от един от съставите на съда, в който обикновено заседава в съответствие със своята подготовка и компетентност, да заседава в друга колегия на същия съд, компетентна да разглежда дела от различен вид в сравнение с тези, които съдията е разглеждал досега — да се тълкува в смисъл, че изисква съдията, който е разпределен да заседава, да разполага с ефективно правно средство за защита срещу това решение, за да защити своята лична и функционална независимост, пред независим и непристрастен съд в производство, което отговаря на изискванията, произтичащи от членове 47 и 48 от Хартата на основните права?
- 2) [Съответно, може ли той] да се тълкува и в смисъл, че не е независим и непристрастен съд, предварително създаден със закон и осигуряващ ефективна правна защита на правните субекти в областите, обхванати от правото на Съюза, съд от последна инстанция на държава членка (Sąd Najwyższy [Върховен съд]), чийто колегиален тричленен състав включва съдии, двама от които са разпределени, без тяхно съгласие, от председателя, ръководещ този съд, от състав на собствената си колегия в същия съд да заседават в колегия на съда, която е компетентна да разгледа определено дело, без преди това да са имали възможност да обжалват решението за разпределяне пред непристрастен и независим съд в производство, което отговаря на изискванията, произтичащи от членове 47 и 48 от Хартата на основните права?

Цитирани разпоредби от правото на Съюза

Член 19, параграф 1, втора алинея във връзка с член 47 от Хартата на основните права; член 48 от Хартата на основните права.

Цитирани разпоредби от националното право

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Конституция на Република Полша) — член 186, параграф 1

Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Закон от 8 декември 2017 г. за Върховния съд, наричан по-нататък „Законът за Върховния съд“ — член 3, член 10, параграф 1, членове 23, 24, 25, член 26, параграф 1, членове 27а и 35

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 14 lipca 2022 r. Regulamin Sądu Najwyższego (Указ на президента на Република Полша от 14 юли 2022 г. — Процедурен правилник на Върховния съд) — член 80, параграф 12

Ustawa z 27 lipca 2001 r. — Prawo o ustroju sądów powszechnych (Закон от 27 юли 2001 г. за устройството на общите съдилища) — член 22а.

Кратко представяне на фактите и производството

- 1 Разглежданата касационна жалба, с която е сезиран Sąd Najwyższy (Върховен съд), е подадена от другата страна в производството, Т. В., срещу определението на Sąd Okręgowy w Poznaniu (Окръжен съд Познан) от 9 септември 2019 г. по дело, образувано по иск на С. В., с други страни Т. В. и Д. В., за подялбата на общо имущество и разпределение на наследствено имущество.
- 2 С разпореждане от 2 март 2023 г. да разгледа тази касационна жалба е определен тричленен състав на Izba Cywilnej Sądu Najwyższego (гражданска колегия на Върховния съд), двама от съдиите в който (SSN [съдия във Върховния съд] В. В. и SSN М. Р.) са съдии от Sąd Najwyższy (Върховен съд), заемащи длъжност в Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych (колегия по трудови и социалноосигурителни спорове) на същия съд, в чиято компетентност попадат дела с диаметрално противоположен предмет в сравнение с предмета на конкретното дело и делата, подсъдни на гражданската колегия.
- 3 С идентични разпореждания (№ 25/2023 и № 28/2023) от 15 февруари 2023 г. съдията, изпълняващ функциите на първи председател на Sąd Najwyższy (Върховен съд), разпределя SSN В. В. и SSN М. Р. да заседават в гражданската колегия на Върховния съд за определен срок — от 1 април 2023 г. до 30 юни 2023 г. Това става без съгласието на посочените съдии и без каквито и да било консултации с тях. След като са разпределени да заседават в гражданската колегия, SSN В. В. и SSN М. Р. не са били освободени от съдебните дейности (в обичайния обем) в колегията, в която са на длъжност.
- 4 Разглежданото разпределяне се основава главно на член 35, параграф 3 от Закона за Върховния съд, в който се предвижда, че първият председател на Sąd Najwyższy (Върховен съд) може да разпредели съдия (от Sąd Najwyższy) да участва в разглеждането на конкретно дело в друга колегия, както и, със съгласието на съдията, същият да заседава за определен период от време в друга колегия. Разпределянето на съдия да заседава в друга колегия, без негово съгласие, е възможно за период не по-дълъг от шест месеца годишно. След изтичане на срока, за който е разпределен да заседава в другата колегия, съдията продължава своята работа по делата, които са му възложени в тази колегия, до тяхното приключване.

- 5 Член 35, параграф 3 от Закона за Върховния съд не предвижда изрично, че решението, с което се разпределя съдия да заседава в друга колегия, трябва да бъде обосновано. Разпорежданията, с които SSN В. В. и SSN М. Р. са разпределени да заседават в гражданската колегия, не съдържат такава обосновка. Според медиите това е опит да се осигури подкрепа за персонала на гражданската колегия с цел намаляване на броя на натрупаните висящи дела в колегията. Запитващата юрисдикция счита, че тази обосновка е неуместна, доколкото изоставането при делата в гражданската колегия на Върховния съд се дължи преди всичко на последиците от т. нар. реформа на съдебната система, осъществявана в Полша през последните години. Според запитващата юрисдикция обаче адекватният начин да се гарантира преодоляване на изоставането в гражданската колегия не е да се определи в тази колегия да заседават съдии, които са на длъжност в други колегии на Sąd Najwyższy (Върховен съд) и които обикновено не се произнасят по дела, попадащи в компетентността на гражданската колегия, а в колегията да се назначат съдии по надлежно и в съответствие с Конституцията оформено предложение на Krajowa Rada Sądownictwa (Национален съдебен съвет, наричан по-нататък „KRS“).
- 6 Според запитващата юрисдикция от значение за делото е фактът, че както разпореждането, с което се определя съставът, така и разпореждането, с което SSN В. В. и SSN М. Р. се разпределят да заседават в гражданската колегия на Върховния съд, са издадени от лица, назначени на длъжност съдии в Sąd Najwyższy (Върховен съд) при същите обстоятелства като по дело C-487/18, W.Ż, а като се има предвид досегашната съдебна практика, съдебните производства с участието на такива лица са или недействителни, или нарушават правото на страните на справедлив процес, залегнало в член 6 от Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи (ЕКПЧ). Освен това решението на KRS, по силата на което до президента на Република Полша се внасят предложения за назначаване на тези лица на длъжност съдия в Sąd Najwyższy (Върховен съд), е окончателно отменено в релевантната част с решение от 6 май 2021 г. по дело II GOK 2/18 от Naczelny Sąd Administracyjny (Върховен административен съд). С определение от 2 септември 2021 г. пленумът на гражданската колегия на Върховния съд съответно отправя преюдициално запитване до Съда на ЕС относно последиците от тази отмяна и последиците от сериозните слабости в процедурите по назначаване на тези съдии от Sąd Najwyższy (Върховен съд). До момента Съдът на ЕС не е постановил решение по дело C-658/22, образувано по това определение.
- 7 На практика решението за разпределяне на съдия, който да заседава в друга колегия на Върховния съд, е по същество дискреционно. Нито разпоредбите на Закона за Върховния съд, нито разпоредбите на който и да е друг закон изрично предвиждат подобно решение да подлежи на съдебен контрол. Тази преценка не се променя от обстоятелството, че някои от съдиите, разпределени да заседават в гражданската колегия, са се опитали да оспорят разпорежданията за разпределянето си пред KRS. На първо място, KRS не е

съд или съдебен орган в какъвто и да е смисъл на тези думи. Второ, както е разяснено в практиката на Sąd Najwyższy (Върховен съд), Съда на ЕС и Европейския съд по правата на човека, KRS, формиран по начина, определен с разпоредбите на Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Закон от 8 декември 2017 г. за изменение на Закона за националния съдебен съвет и някои други закони), не е независим и безпристрастен орган.

Кратко изложение на мотивите за запитването

- 8 Съмненията, повдигнати от запитващата юрисдикция, се свеждат, на първо място, до това дали — при положение че националното право предвижда възможността съдия от Sąd Najwyższy (Върховен съд), който е на длъжност в колегия на този съд с компетентност по определени дела, да се разпредели да заседава в друга колегия на Sąd Najwyższy с компетентност по друг вид дела, без негово съгласие — разпоредбата на член 19, параграф 1, втора алинея от Договора за Европейския съюз (ДЕС) във връзка с член 47 от Хартата на основните права трябва да се тълкува в смисъл, че за да се защити личната и функционалната независимост на съдията, разпределен да заседава в друга колегия на Върховния съд, тази разпоредба изисква той да има ефективно правно средство за защита срещу решението за разпределянето си пред независим и безпристрастен съд в производство, което отговаря на изискванията, произтичащи от членове 47 и 48 от Хартата на основните права.
- 9 Второ, тези съмнения се отнасят до това дали национален съд от последна инстанция (Sąd Najwyższy, Върховен съд) — в чийто тричленен състав заседават двама съдии, разпределени, без тяхно съгласие, от първия председател на Sąd Najwyższy от собствената си колегия да заседават в същия съд в колегия на съда, която е компетентна да разгледа определено дело, без преди това да са имали възможност да обжалват решението, с което са определени, пред безпристрастен и независим съд в производство, което отговаря на изискванията, произтичащи от членове 47 и 48 от Хартата на основните права, при обстоятелства като тези по настоящото дело — представлява независим и безпристрастен съд, предварително създаден със закон и осигуряващ ефективна правна защита на правните субекти в областите, обхванати от правото на Съюза.
- 10 Ако Съдът прецени, че съдия, разпределен да заседава в колегия, различна от тази, в която е на длъжност, следва да има право на ефективна защита срещу такова решение пред независим и безпристрастен съд в производство, което отговаря на изискванията, произтичащи от членове 47 и 48 от Хартата на основните права, и че тричленен състав на Sąd Najwyższy (Върховен съд), заседаващ с двама съдии, които без тяхно съгласие са били разпределени в друга колегия, без преди това да са имали възможност за обжалване при такива условия, не представлява независим и безпристрастен съд,

предварително създаден със закон и осигуряващ ефективна правна защита на правните субекти в областите, обхванати от правото на Съюза, по смисъла на член 19, параграф 1, втора алинея от ДЕС във връзка с член 47 от Хартата на основните права, ще бъде недопустимо касационната жалба да бъде разглеждана в този състав, като председателят на Върховния съд, ръководещ работата на гражданската колегия, ще бъде задължен да промени съответно този състав.

- 11 Връзката на настоящото дело с правото на Съюза може да се разглежда в две направления. На първо място, гражданската колегия на Върховния съд е компетентна по дела, при които възникват въпроси, свързани с тълкуването и прилагането на правото на Съюза. Ето защо е необходимо да се провери дали гражданската колегия или нейните състави, включващи съдии, разпределени да заседават в тази колегия от други колегии на същия съд по силата на разпореждане на първия председател на Sąd Najwyższy (Върховен съд), отговарят на изискванията на член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС, като това се отнася за всички дела, които трябва да бъдат разглеждани от такива състави в гражданската колегия. На второ място, разпорежданията на първия председател на Sąd Najwyższy (Върховен съд) се отнасят до съдиите от същия съд на длъжност в колегията по трудови и социалноосигурителни спорове, която е компетентна по дела, по които се разглеждат въпроси, свързани с тълкуването и прилагането на правото на Съюза, поради което е необходимо да се определи дали предвидената в националното право и използвана в настоящия случай възможност да бъдат разпределени без тяхно съгласие да заседават в друга колегия на Sąd Najwyższy, без да се гарантира, че тези съдии имат право да обжалват решението за разпределянето им пред безпристрастен и независим съд в производство, което отговаря на изискванията, произтичащи от членове 47 и 48 от Хартата на основните права, не нарушава тяхната лична и функционална независимост.
- 12 Запитващата юрисдикция препраща по аналогия към решението на Съда от 6 октомври 2021 г., *W.Ż. (Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego — Powołanie)* (колегия за извънреден контрол и публични въпроси на Върховния съд — Назначаване) (C-487/19, EU:C:2021:798). Тя посочва, че макар разпределянето на съдия от Върховния съд, без негово съгласие, да заседава за определен период от време в друга колегия на същия съд формално да не представлява преместване на съдията в друг съд или преместване в друго отделение на същия съд, последиците от това са почти толкова широкообхватни и почти толкова тежки, колкото последиците от такова преместване. Тази преценка се подкрепя от факта, че съдия, който е разпределен да заседава от собствената си колегия в друга колегия на Sąd Najwyższy (Върховен съд), трябва, от една страна, да продължи да разглежда изцяло поетите от него дела в собствената му колегия, а от друга страна, да разглежда дела в колегията, в която му е определено да заседава. Нещо повече, такъв съдия внезапно се сблъсква с дела от различен вид в сравнение с делата, които е разглеждал досега и за които принципно е подготвен и компетентен. Следователно този начин на

разпределяне представлява значителна пречка за изпълнението на задълженията на съдията, а рискът от прилагането му спрямо съдиите може да бъде използван като средство за натиск върху тях и в тази връзка като дисциплинарна мярка, която да повлияе върху тяхната съдебна практика.

- 13 Запитващата юрисдикция посочва, че разпределението на делата по същество между различните колегии на Sąd Najwyższy (Върховен съд) не е само формално и случайно разпределение, а има своята дълбока обосновка в това, че правната система на държавата предвижда различни видове дела, изискващи различни квалификации и различна подготовка по същество. Съдията, който кандидатства за длъжност съдия в Sąd Najwyższy (Върховен съд), посочва колегията, в която желае да заема длъжността, а в хода на процедурата по назначаване неговата квалификация се проверява, за да се установи дали отговаря на изискванията за разглеждане на делата, попадащи в компетентността на посочената от него колегия. В този контекст е важно също така, че в съответствие с необходимия стандарт на правото на достъп до съд правните субекти могат да разчитат тяхното дело, на етапа на националния съд от последна инстанция (Sąd Najwyższy, Върховен съд), да бъде разгледано от съд, съставен само от съдии, които са компетентни по същество и подготвени да разглеждат съответния вид дело, а не от съд, в състава на който влизат (наред с другите) съдии, които обикновено разглеждат други видове дела.